

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף ע

(בעמוד הקודם)

הגמרא מבארת את שיטת רבי יהודה הסובר שאין שחיטה בחולין ואין מליקה בקדשים מטהרים טריפה.

שאלה: ורבי יהודה מאי טעמיה? רבה מבאר: רבי יהודה מצא פסוק אחר בנבילת עוף טהור ודרש אותו. נאמר "והנפש אשר תאכל נבילה וטריפה, וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב וטהר". אמר רבי יהודה "טריפה" למה נאמרה?

הרי ממה נפשך, אם ננקוט כמאן דאמר שטריפה נחשבת 'חיה' ולא 'מתה' (והדבר הוא מחלוקת אם טריפה נחשבת בחזקת "חיה" או שהיא כאילו מתה), הרי כשמתה היא נעשית נבילה ככל נבלת עוף טהור. ואם כן קשה, הרי נבילה כבר נאמרה באותו פסוק ומדוע צריך להוסיף גם "טריפה"? ואם ננקוט כמאן דאמר שטריפה אינה חיה, אם כן כבר בחייה משעה שנטרפה היא בכלל 'נבילה', ומאז היא טמאה. וכיצד מסתלקת ממנה עתה טומאת נבילה שבה?

אלא, הפסוק מלמד על טריפה ששחטה שמטמאת. כי לעולם גם אם טריפה היא 'חיה' ואינה בכלל נבילה, חידשה התורה ששם הטריפה מביא עליה טומאה מחיים בשעה שנטרפה ואין שחיטה מטהרת אותה מטומאה זו, שלא מועילה שחיטה במקוה לטהר טומאה שכבר ירדה עליה!

אמר ליה רב שיזבי לרבה: אם כן גם בפסוק לגבי בהמה "וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה" שמכאן למדנו שחלב נבילה אינו מטמא כנבילה, גם שם קשה מדוע נאמר "טריפה" אחרי שכבר נאמרה נבלה. כי ממה נפשך: אם טריפה נחשבת חיה פשיטא שבמותה היא נעשת נבלה, והרי נבילה כבר אמורה בפסוק הזה. ואם טריפה אינה חיה, הרי היא בכלל נבילה כבר בחייה ומודע צריך לכותבה אחרי שכבר כתב להדיא נבילה?

אלא, בהכרח תאמר שבא הכתוב להביא אופן של טריפה ששחטה שחלבה טהור. ואם כן יוצא שהיא עצמה בשרה מטמא.

אך האם יתכן לומר זאת? כי אמר רב יהודה אמר רב, ויש אומרים שדין זה נשנה בכרייתא: נאמר "וכי ימות מן הבהמה" - מהמילה "מן" מדויק שמקצת בהמה מטמאה, ומקצת בהמה אינה מטמאה! ואיזו היא מקצת הבהמה שאינה מטמאה? זו בהמה טריפה ששחטה, שאע"פ שהיא טריפה הועילה שחיטתה לטהרה. ואילו מדברי רבה עלה לנו שהיא טמאה!?

אלא, בהכרח, ש"טריפה" נצרכת לדרשה אחרת. למעט בהמה טמאה שאין חלבה טהור אלא טמא כבשרה [שרק חלב נבילה מבהמה טהורה טהור]. וזו היא הדרשה - "טריפה" מי שיש במינה טריפה, דהיינו בהמה שהיא טהורה ורק על ידי היטרפותה היא נאסרת, יצאה בהמה טמאה שאין במינה טריפה ואיסורה הוא משום בהמה טמאה, ולא משום טריפה.

ואם כך דרשת שם בחלב, תדרוש גם כאן בנבלת עוף טהור למעט עוף טמא שאין במינו טריפה, ולפיכך אין נבלתו מטמאה בטומאת בית הבליעה כעוף טהור. ואם כן קשה לרבה מניין לו לדרוש מהפסוק הזה כרבי יהודה ששחיטת עוף טהור טריפה אינה מטהרת אותו?

תירוץ: עוף טמא, לרבי יהודה מ"נבילה" נפקא ליה! משם לומד רבי יהודה שעוף טמא שאין נבלתו מטמאה. כדלהלן.

דתניא רבי יהודה אומר וכו': יכול הייתי לומר שנבלת עוף טמא תטמא בגדים אבית הבליעה כמו עוף טהור? תלמוד לומר "נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה!" ודרשין מי שאיסורו משום כל תאכל נבילה הוא המטמא את האוכלו טומאת בגדים בבית הבליעה. יצא עוף טמא שאין איסורו משום כל תאכל נבילה, אלא משום כל תאכל טמא, שאינו מטמא את האוכל אותו.

קושיא: האי נמי תיפוק לי וכו': הגמרא מקשה על האוקימתא לעיל, שצריך את "טריפה" בפסוק של "חלב נבלה וחלב טריפה" ללמד שחלב בהמה טמאה מטמאה כמו בשרה, הרי יש ללמוד כן ממשמעות ד"נבלה".

כי נלמד גם כן שחלב טמאה מטמאה מ"וחלב נבלה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה ואכל לא תאכלוהו". כי מנין לך לטהרה מהפסוק הזה? הרי הפסוק אינו מדבר בטומאה אלא באכילה דכתיב "אכול לא תאכלוהו", ויש לדרוש - מי שאיסורו משום כל תאכל חלב נבלה וכו' בשרה מותר, אותה טיהרתי לך. יצאה זו, שאין איסורה משום כל תאכל חלב נבלה אלא משום טמא שכולה אסורה משום כל תאכל טמא, ובה לא מטהר הכתוב את חלבה, אלא חלבה טמא כבשרה. ואם כן עדיין יש לשאול על הפסוק האי "טרפה" למה נאמרה?

תירוץ: אלא האי טריפה מיבעי ליה לאתויי חיה: צריך את היתור של טריפה ללמד שחלב של חיה טהורה שמתה חלבה טהור. כי היתה הוה אמינא מכיון שכתוב "ואכול לא תאכלוהו" אם כן דוקא בהמה שחלבה אסור ובשרה מותר, בזה בלבד טיהרתי לך חלבה משום נבלה. יצאה חיה שחלבה ובשרה מותר, שכיון שחלבה מותר כבשרה הוה אמינא לענין טומאת נבלה של חיה מתה גם כן יטמא חלבה כדון בשרה. על כך קא משמע לן "טריפה", ודרשינן כל שיש במינו טריפה חלבה טהורה ואפילו חיה.

קושיא: מאי שנא טמאה וכו': איך אפשר לומר שחלב חיה נבלה טהור? מדוע שונה חלב טמאה שאנו לא לומדים לטהר אותו, כיון שאין חלבה חלוק מבשרה ושניהם אסורים באכילה, ולכן מצינו למיקרי ביה "ואכל לא תאכלוהו" על חלב לחוד. אם כן גם חיה אין חלבה חלוק מבשרה בדיון, כיון דשניהם מותרים באכילה ולא קרינא ביה "אכול לא תאכלוהו". אם כן לענין טומאה נמי יטמא חלבה כבשרה ולא נלמד לטהרה.

ועוד: קושיא נוספת. ממשמעות הפסוק "ואכל לא תאכלוהו", משמע שלא מדובר בחלב חיה. כי לא טיהר מידי נבלה אלא חלב האסור באכילה (דעלה קאי ואכל "לא תאכלוהו"), אבל חלב חיה לא טיהר אותו הכתוב אם נתנבלה החיה, אלא החלב מטמא כמו הבשר.

תירוץ: אלא אמר אביי: האי "טריפה" נצרך ללמד על עצמה, שבהמה טהורה שהיתה טריפה ואחר כך מתה חלבה טהור. ולעולם טריפה חיה, ומה שהקשת הרי נבלה כבר אמורה בפסוק, וכיון דטריפה נחשבת כחיה הרי בשעת מיתה היא מתנבלת. אף על פי כן איצטריך, שלא תאמר הואיל וטמאה אסורה מחיים וטרפה

אסורה מחיים, סלקא דעתך אמינא שיש לדמות דין טריפה לטמאה, דכיון ששניהם אסורים בחייהם, הייתי אומר מה טמאה חלבה טמא, אף טרפה חלבה טמא. קא משמע לן האי טרפה שדין בהמה טהורה שהיא טרפה ומתה כדין בהמה טהורה בעלמא שמתה, דחלבה טהור.

קושיא: אי הכי: אם כן האי "טריפה" דכתיב גבי עוף "והנפש אשר תאכל נבלה וטרפה" שממעטינן לעיל עוף טמא דאינו מטמא. גם הטריפה כאן נצרכת לגופו, שלא תאמר, הואיל ועוף טמא אסור באכילה וטריפה אסורה באכילה, סלקא דעתך אמינא שיש לדמות דין עוף טריפה שמתה לטמאה. דכיון ששניהם אסורים באכילה הייתי אומר, מה עוף טמא אינו מטמא בבית הבליעה אף טריפה אינה מטמאה. קא משמע לן שדין עוף טהור שהיא טרפה ומתה, כדין עוף טהור בעלמא שמתה, דנבלתה מטמאה בגדים בבית הבליעה, ואם כן תיקשי מנין לך למעט שנבלת עוף טמא אינה מטמאת?!

ועוד: קושיא נוספת. גבי בהמה האם אפשר ללמוד טרפה מטמאה? איך סבר אב"י לומר שהפסוק לגופיה איצטריך לטהר טריפה שלא תלמד מטמאה? הרי אינם דומים זה לזה. כי בהמה טמאה 'לא היתה לה שעת הכושר' דהיינו מעולם היא לא היתה כשרה, ואילו בהמה טריפה 'היתה לה שעת הכושר' כי בהתחלה היא היתה כשרה וראויה ככל בהמה טהורה עד לזמן שנטרפה.

וכי תימא, טריפה מבטן מאי איכא למימר: ואם תאמר מצינו נמי לטריפה שאין לה שעת הכושר, כגון טריפה מלידה, ואם כן יש לדמותה לטמאה?

דחייה: **במינה מיהא איכא:** הרי שאר סוגים של טרפה ראויים הם, ויש להם שעת הכושר. אם כן, עדיין קשה למה סבר אב"י למימר שהיינו לומדים טרפה מטמאה. וחזרה הקושיא למקומה האי טרפה למה נאמרה?

תירוץ: **אלא אמר רבא:** לכך נצרך "טריפה" גבי חלב, משום סיפא דקרא דכתיב "לא תאכלוהו". ושמא תאמר שלא יחול איסור חדש על איסור חלב שקדם להם, לכן באה התורה ואמרה, שיבא איסור נבלה ויחול על איסור חלב. וכן אם אכל טריפה שנתנבלה יבא איסור טריפה ויחול על איסור חלב לחייב את האוכלו משום חלב ומשום נבלה ומשום טריפה. שאיסור נבלה וטרפה חלים אף על איסור חלב שקדם להם.

וצריכי: צריך לכתוב נבלה וגם טריפה לאשמועין דאיסורם חל על איסור חלב. כי אם אשמעינן נבילה לבד, הוה אמינא שהיא חמורה יותר משום דמטמא משום נבלה, ולכן היא חלה על איסור חלב. אבל טריפה שאינה מטמאה אולי לא חל איסור טריפה על איסור חלב. ואי אשמעינן טריפה לבד, הוה אמינא שהיא חמורה יותר משום ש'איסורה מחיים' דאף בחייה היא אסורה משום טרפה ולכן חל על איסור חלב. אבל נבלה שאינה אסורה מחיים אולי לא חל איסור נבלה על איסור חלב. לכן צריך לכתוב גם נבלה וגם טרפה.

*

ורבי מאיר האי טריפה מאי עביד ליה: לרבי מאיר שאמר עוף שחיטתו מטהרת טריפתו (קל וחומר מבהמה טריפה שנשחטה), האי "טרפה" שכתובה לגבי עוף ("נבלה וטריפה לא יאכל לטמאה בה") למה היא נצרכת? תירוץ: **מינעי ליה למעוטי שחיטה שהיא לפנים:** רבי מאיר ממעט עוף חולין שנשחט בפנים דפסול ואינו מטמא בבית הבליעה.

קושיא: ורבי יהודה, שצריך האי טרפה דגבי עוף, לדרוש שאין שחיטתו מטהרת טרפתו. מנין לו למעט עוף חולין שנשחטה בפנים? תירוץ: **טריפה אחרינא כתיב:** רבי יהודה ממעט עוף חולין מפסוק אחר שנאמר לגבי עוף, "וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה באזרח ובגר וכבס בגדיו".

קושיא: ורבי מאיר: מה הוא לומד מהפסוק האחר של טריפה דכתיב גבי עוף? תירוץ: **חד למעוטי שחיטה שהיא לפנים, וחד למעוטי עוף טמא:** מהפסוק של "נבלה וטרפה לא יאכל" ממעט רבי מאיר עוף חולין שנשחטה בפנים. ומהפסוק של "וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה" דרשין מי שיש במינו טריפה דהיינו עוף טהור, מטמא בבית הבליעה, למעט עוף טמא שאינו מטמא בבית הבליעה.

קושיא: ורבי יהודה: שצריך את שני הפסוקים של טריפה גבי עוף, מנין הוא ממעט עוף טמא לטומאת בית הבליעה? תירוץ: **מנבלה נפקא ליה:** מהפסוק של "נבלה.. לא יאכל" דורש מי שאזהרתו משום כל תאכל נבלה ולא מי שאזהרתו היא משום כל תאכל טמא.

קושיא: ורבי מאיר האי נבלה מאי עביד ליה: רבי מאיר שממעט עוף טמא מהפסוק של טרפה, מה הוא לומד מקרא יתירא של "נבלה.. לא יאכל"? תירוץ: לשיעור **אכילה בכזית:** רבי מאיר לומד ממנו שיעור טומאת נבלה שאינו מטמא אלא כשיעור איסור אכילתו, דהיינו כזית.

קושיא: ותיפוק לי מקרא קמא מדאפקיה רחמנא בלשון אכילה: למה רבי מאיר אינו לומד כן מהפסוק הראשון של כל נפש אשר תאכל נבלה, כיון שהתורה הקפידה לכתוב את האיסור אצל נבלה בלשון 'אכילה', תדרוש ממנו שיעור אכילה בכזית? תירוץ: **חד לשיעור אכילה בכזית וחד לשיעור אכילה בכדי אכילת פרס:** רבי מאיר דורש את שני הפסוקים לשיעור אכילה. מפסוק אחד הוא לומד שאינו מטמא אלא בשיעור איסור אכילתו דהיינו בכזית. ומפסוק שני הוא לומד שאם שהה באכילת הכזית יותר מכדי אכילת פרס, הרי הוא כשאר אכילות שאין מצטרפין לעונשין ואף זו אין מצטרפת ליטמא בבית הבליעה.

כי היתה הוה אמינא לומר, הואיל וטומאת בית הבליעה היא חידוש, שלא מצאנו בתורה טומאה כזו שאין לו טומאה מבחוץ אלא בבית הבליעה. לכן הייתי חושב שאפילו אם שהה באכילה יותר מכדי אכילת פרס גם יטמא. קמ"ל שאינו מטמא אא"כ אכל שיעור כזית נבלת עוף טהור בכדי אכילת פרס.

*

תנו רבנן וחלב נבלה וכו': נאמר "וְחֵלֶב נְבֵלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה לְכֹל מְלֶאכֶה וְאָכַל לֹא תֹאכְלֶהוּ" הפסוק מטהר חלב של נבלה וטריפה מטומאת נבלה. האם מדובר בבהמה טהורה או טמאה? אומרת הברייתא שמדובר בחלב בהמה טהורה. שואלת הברייתא: **אתה אומר בחלב בהמה טהורה הכתוב מדבר, או אינו אלא בחלב בהמה טמאה? ומשיבה:** אמרת, טיהר מכלל שחוטה וטיהר מכלל חלב. מה כשטיהר מכלל שחוטה בטהורה ולא בטמאה אף כשטיהר מכלל חלב בטהורה ולא בטמאה: הפסוק מטהר בהמה מטומאת נבלה על ידי 'שחיטה' שאם נשחטה אינה מטמאת, וכן הוא מטהר מטומאת נבלה חלב. אם כן יש לנו להשוותם זה לזה. כמו שבשחיטה הפסוק מטהר רק בהמה טהורה ולא בהמה טמאה (כי לא מועילה בה שחיטה), כך גם לגבי חלב הוא מטהר רק חלב של בהמה טהורה ולא טמאה.

שואלת הבריייתא: או כלך לדרך זו - טיהר מכלל נבילה וטיהר מכלל חלב. מה כשטיהר מכלל נבילה בטמאה ולא בטהורה, אף כשטיהר מכלל חלב בטמאה ולא בטהורה: הפסוק מטהר מטומאת נבלה בעל חי מסויים, והוא גם מטהר את החלב. ויש לנו להשוותם זה לזה. כמו שהבעל חי שהוא טיהר אותו מטומאת נבלה, הוא טמא ולא טהור (ולקמן יתבאר שמדובר בנבלת עוף טמא שאינה מטמאת בבית הבליעה, להבדיל מנבלת עוף טהור שמטמאת בבית הבליעה). כך גם כשטיהר חלב מדובר בבהמה טמאה.

ומשיבה: אמרת כשבא בדרך זו היא בטהורה כשבא בדרך זו היא בטמאה, ת"ל טריפה מי שיש במינה טריפה: מכיון שיש לך שתי דרכים כנ"ל, אי אפשר ללמוד מאחת מהן. אלא נלמד מהמילה "טריפה" שבפסוק, דוקא בהמה ששייך בה איסור טריפה דהיינו בהמה טהורה ולא טמאה.

שואלת הבריייתא: אוציא את הטמאה שאין במינה טריפה, ולא אוציא את החיה שיש במינה טריפה: אמנם אני מוציא מהלימוד המטהר חלב נבלה, את בהמה טמאה, בגלל שלא שייך בה איסור טריפה. אבל עדיין אני יכול ללמוד מהפסוק לטהר גם חלב נבלת חיה, בגלל שבי'חיה' שייך איסור טריפה ומשיבה: ת"ל "ואכל לא תאכלוהו" מי שחלבה אסור ובשרה מותר, יצא חיה שחלבה ובשרה מותר: הפסוק מלמד שדוקא חלב שאסור באכילה, טהור כשהבעל חי נבלה. והיינו בחלב של בהמה האסור באכילה, שאז אם הבהמה נבלה הוא לא מטמא. אבל חלב של חיה שמותר באכילה אינו מתמעט מהפסוק, ואכן חלב של נבלת חיה מטמא.

א"ל רב יעקב בר אבא לרבא: מלשון הבריייתא "או כלך לדרך זו. טיהר מכלל נבילה וטיהר מכלל חלב. מה כשטיהר מכלל נבילה בטמאה ולא בטהורה" משמע שרק נבלת בהמה טהורה מטמאת, ולא נבלת בהמה טמאה, וזה לא יתכן!

אמר ליה: כמה זקנים השתבשו בזה. מדובר בנבלת עוף, ושם אכן דוקא נבלת עוף טהור מטמאת בבית הבליעה ולא נבלת עוף טמא (וכפי שפירשנו למעלה).

*

רבי מאיר מטהר עוף שנמלק ונמצא טריפה (מטומאת נבלה בבית הבליעה).

אמר רבי יוחנן לא טיהר וכו': לדעת רבי יוחנן רבי מאיר מטהר דוקא בעופות תמימין שאין בהם מום כי הם כשרים למזבח, אבל עופות בעלי מום שבכל מקרה לא שייכת בהם מליקה, המליקה לא מטהרת אותם. לדעת רבי אלעזר רבי מאיר מטהר אפילו בבעלי מומין.

איתמר נמי וכו' ואפילו באווזין ותרנגולין: מדובר שהקדישו אותם. ולמרות שהם לא כשרים למזבח, המליקה מטהרת אותם, כמו עוף טריפה שאינו ראוי למזבח והמליקה מטהרת אותו.

בעי רבי ירמיה ערף עז מהו? אם לקח עז במקום "עגלה ערופה" וערף אותו, האם העריפה מטהרת את העז מטומאת נבלה? (עגלה ערופה = אם נמצא הרוג ליד עיר ולא יודעים מי הרג אותו, זקני אותה העיר עורפים עגלת בקר ואומרים "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו, כפר לעמך ישראל אשר פדיית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל").

הספק - האם דוקא במליקת אווזין ותרנגולין מטהר רבי מאיר בגלל שהם מין של עופות, ויש עופות שכשרים למליקה (תורים או בני יונה). אבל עז שהיא לא מין של עגלה, לא תועיל בה עריפה לטהר אותה. או שמכיון שעז היא מין של בהמה, ויש בהמה שכשרה לעריפה (דהיינו עגלה), העריפה תועיל גם בה.

יתיב רב דימי: ואמר את השמועה הנ"ל. אמר לו אביי - מדברין משמע שעגלה ערופה טהורה מטומאת נבלה. אמר לו - אכן כן. ובבית מדרשו של רבי ינאי למדו זאת מלשון "כפרה" שנאמר בעגלה ערופה, ללמד שהיא כמו קודשים (דהיינו קרבנות המכפרים). וכמו שבמליקת קרבן עוף, המליקה מטהרת מטומאה. כך גם בעריפת עגלה, העריפה מטהרת מטומאה.

מתיב רב נתן אבוב דרב הונא: בפסוק המלמד שחלב של נבלה אינו מטמא נאמר "וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה ואכל לא תאכלהו". לכאורה אני לומד מכאן רק שחלב שאסור באכילה ומותר בהנאה, אינו מטמא. אבל מניין שחלב של שור הנסקל ועגלה ערופה שגם אסור בהנאה אינו מטמא? ת"ל "כל חלב" עד כאן הברייתא. אבל אם אתה אומר שעגלה ערופה טהורה היא, וכי צריך פסוק ללמד שהחלב שלה טהור? הייתכן שהיא טהורה וחלבה יהיה טמא?

תירוץ: היכא דערף מיערף לא איצטריכא ליה, כי איצטריכא היכא דשחטה מישחט: אכן אם הוא ערף את העגלה, לא צריך לימוד מיוחד שהחלב לא מטמא, כי כל הבהמה לא מטמאת. והפסוק נצרך למקרה שבמקום לערוף אותה הוא שחט אותה, שהוא לא קיים את מצותה לערוף אותה. **קושיא:** ותיהני ליה שחיטה לטהרה מידי נבלה: אם הוא שחט אותה, הרי השחיטה מטהרת אותה מטומאת נבלה. למרות שהשחיטה הזו לא מתירה אותה לאכילה או להנאה, משום שהעגלה נאסרת בהנאה עוד קודם שעורפים אותה (כדלהלן), בכל אופן שחיטה של בהמה (טהורה) מטהרת אותה מטומאת נבלה. **תירוץ:** לא צריכא שמתה: הפסוק נצרך למקרה שלא הספיק לערוף את העגלה והיא מתה מעצמה. שהעגלה מטמאת בטומאת נבלה, והפסוק מלמד שהחלב שלה לא מטמא.

קושיא: מכלל דמחיים אסורה: מהדברים האלו עולה שהעגלה אסורה בהנאה כשהיא עדיין בחיים! **תירוץ:** אין! - כן.

אמר רבי ינאי: שמעתי את הגבול' ממתי עגלה ערופה בחיים נאסרת בהנאה, ושכחתי. והתלמידים סבורים לומר שירידתה לנחל איתן אוסרת אותה בהנאה.

הדרן עלך חטאת העוף 🙌